

حرف هایی درباره انقلاب ۵۷ و طبقه کارگر

پرچم های سه رنگ و پارچه نوشته هایی که به در و دیوار چسبانده اند به ما می گویند که "سی امین سالگرد انقلاب اسلامی" است. مقامات سخنرانی می کنند، رادیو و تلویزیون آمار ارائه می دهند، آخوندها به منبر می روند، تا به ما اثبات کنند که "طی این ۳۰ سال چقدر حال و روز مردم بهتر شده است." حراستی ها ما را زیر نظر می گیرند و چشم غره می روند، گشتی های امنیتی و انتظامی شمشیر را از رو می بندند و در خیابان ها جولان می دهند، و زندانبانان و بازجویان سه شیفت زحمت می کشند، تا به ما نشان دهند که "این نظام سی ساله چقدر مردمی است و توده ها زیر سایه رژیم اسلامی چقدر آزادند." در مقابل، ما چکار می کنیم؟

— بی توجه و بی تفاوت از کنار همه اینها می گذریم؟

— زیر لب فحشی نثار زمین و زمان می کنیم و به خود دلداری می دهیم که "این نیز بگذرد"؟ — یا همه این گستاخی ها و دروغ ها، ما را به فکر می اندازد که به موضوعات مهمتری فکر کنیم؟

یعنی ما را وادار می کند که در هر فرصتی از هم بپرسیم: **انقلاب بهمن ۵۷ چه ربطی به طبقه کارگر داشت؟**

— آیا ما بودیم که انقلاب کردیم؟

— آیا می توانستیم کاری بکنیم که آن انقلاب متعلق به ما شود؟

— حضور طبقه ما در تحولات سال ۵۷ چگونه بود و چه تاثیری داشت؟

— تاثیر اعتلای انقلابی بر ما چه بود؟

کارگرانی که اینک درگیر مبارزه شبانه روزی برای تامین معاش، حفظ شغل و دستیابی به حقوق پامال شده خود هستند، ممکنست این سوال ها را بی ربط بدانند. ممکنست بگویند جواب دادن به اینها چه دردی از دردهای بی حساب امروز ما دوا می کند؟ بله. کارگران جوانی که واحدهای تولیدی و خدماتی بزرگ و کوچک با نیروی کار و زحمت آنها می چرخد، آن روزها را به چشم ندیده اند. آن کارگرانی که انقلاب را دیدند، اگر بخت با آنها یار بود و در آن سال های توفانی، توان و امکان کار کردن را از دست ندادند، اینک دیگر بازنشسته اند. ولی پاسخ به سوال های بالا، نباید فقط مساله کارگرانی باشد که تجربه شرکت در انقلاب ۵۷ را دارند. فکر کردن، بحث و جدل کردن، و عمیق شدن در نقش و عملکرد طبقه کارگر در آن انقلاب، مسائلی را جلو می کشد و امکان رسیدن به جمع بندی هایی را به وجود می آورد، که به دورنما و جهت گیری و سرنوشت طبقه کارگر و مبارزه طبقاتی ربط مستقیم دارد.

نقش و عملکردی که کارگران می توانند در یک انقلاب داشته باشند، کاملاً به میزان آگاهی و تشکل آنها مربوط است. وقتی که جامعه ما از اواسط سال ۱۳۵۶ با نشانه های گردباد بحران روبرو شد، کارگران سال ها بود که از تشکل های مستقل خود محروم بودند. فقط چند سازمان فرمایشی و زرد وجود داشت که توسط نمایندگان و ماموران رژیم شاه اداره می شد که کارش کنترل محیط های کار، تبلیغ ایدئولوژی و سیاست حکومت در میان کارگران، و شناسایی عناصر آگاه و مبارز فعال در میان طبقه کارگر (مشخصاً کمونیست ها) بود. سالیان سال بود که سرکوب و خفقان سیاسی بر کل جامعه حاکم بود؛ فعالیت گروه ها و احزاب کمونیست انقلابی که منافع و آرمان های اساسی طبقه کارگر را نمایندگی می کردند غیرقانونی بود؛ حتی کم خطرترین و مسالمت جو ترین گروه های مخالف و منتقد رژیم شاه هم تحت پیگرد و فشار قرار داشتند؛ و کمونیست ها با مجازات حبس و شکنجه و حتی اعدام روبرو می شدند. یعنی همان وضعیتی که شدیدترش، در این سی سال برقرار بوده است و باید آن را یکی از دستاوردهای انقلاب اسلامی به حساب آورد! به هر حال، تاثیر دیکتاتوری سلطنتی بر توده های کارگر این بود که فقط شمار کمی از کارگران با منافع اساسی طبقاتی خود آشنا بودند و آگاهی انقلابی را جذب کرده بودند. اینها کسانی بودند که به علل گوناگون، بخت آشنایی با مسائل سیاسی و اجتماعی و تماس و ارتباط با گروه ها و محافل کمونیستی و چپ را پیدا کرده بودند. اینها کسانی بودند که ضرورت و اهمیت متشکل شدن عناصر پیشرو طبقه کارگر، متشکل کردن بدنه طبقه کارگر، و اشاعه و تکامل آگاهی طبقاتی - انقلابی - سیاسی را نسبتاً درک کرده بودند. از طرف دیگر، مبارزات کارگری که از آغاز دهه ۱۳۵۰ به شکل آشکاری رو به گسترش بود، و بخشی از عناصر انقلابی نیز اینجا و آنجا در آنها نقش داشتند، اساساً مبارزاتی اقتصادی -

رفاهی بودند و کماکان مبارزاتی خودبخودی محسوب می شدند. جنبش جوان و پراکنده کمونیستی در دهه ۱۳۵۰، به سطح یک حزب انقلابی با برنامه و نقشه و استراتژی مشخص، تکامل نیافته بود. پس این امکان وجود نداشت که مبارزات اقتصادی، جایگاه خود را در چارچوب یک نقشه کلی و در خدمت به استراتژی انقلابی طبقه کارگر برای کسب قدرت سیاسی پیدا کنند. و این امکان هم وجود نداشت که تعداد بیشتری از کارگران درون یک شبکه در حال گسترش سازمانی، در سطوح و شکل های مختلف (مخفی و نیمه علنی و حتی علنی) متشکل شوند و منظمأ در معرض آگاهی طبقاتی - انقلابی - سیاسی قرار بگیرند. بنابراین، توده های کارگر با سطح پایینی از آگاهی و تشکل، در بسیاری از موارد به صورت پراکنده و فردی، و تقریباً بدون هیچ نشانه ای از استقلال طبقاتی، درگیر مبارزات و تحولات سیاسی سال ۵۷ شدند.

اما هیچ انقلابی، حتی اگر در گام های ابتدایی اش "همه با همی" و بدون جهت گیری معین طبقاتی به نظر آید، بدون رهبری نیست و نخواهد ماند. در جریان تحولات نیمه دوم سال ۵۶ و سراسر سال ۵۷ نیز گروه ها و شخصیت های معینی جلوی صحنه را اشغال کردند و ایدئولوژی و سیاست های خود (یا در واقع منافع آن قشرها و طبقاتی که خود نمایندند) را بر جریان عمومی انقلاب مسلط کردند. می گوئیم جریان عمومی، چرا که در هر انقلابی همیشه این امکان وجود دارد که در عرصه هایی یا مناطقی و یا مقاطعی، گروه های طبقاتی دیگری (به غیر از نیروی مسلط) تاثیرگذار باشند؛ اما سرنوشت و ماهیت هر انقلاب را نهایتاً آن نیرویی تعیین می کند که بر جریان عمومی و بر فرایند کسب قدرت سیاسی، مسلط می شود. در انقلاب ۵۷ نیز ائتلافی از روحانیت شیعه و نیروهای ملی - مذهبی تحت رهبری خمینی و موتلفه، طی یک دوره چند ماهه به نیروی مسلط تبدیل شدند. آنها از باورهای مذهبی و خرافی مردم، از امکانات تبلیغی که مسجد و حسینیه در اختیارشان می گذاشت، از نیروی طلاب که در سطح کشور پراکنده بودند، و البته از وعده های رنگارنگ برای فریب و جلب بخش های مختلف مردم به سوی خود استفاده کردند. بازار و نیروهای خرده بورژوازی سنتی در شهرهای بزرگ، فضای شهرهای سنتی متوسط و کوچک، مردم مذهبی به ویژه در روستاهای استان های مرکزی کشور و نیز توده های مهاجر از زمین کنده شده و بی هویت در حاشیه شهرها، رفته رفته حول این رهبری حلقه زدند. در مورد طبقه کارگر یا بهتر بگوئیم بخش های مختلف کارگران، مساله کمی فرق می کرد. آن گروه از کارگرانی که به خاطر شیوه کار و زندگی خود، بیشتر با "جمع کارگری" تعریف می شدند یعنی کار و مبارزه خود را ضرورتاً و به طور خودبخودی به شکل دستجمعی پیش می بردند، این جریان عمومی و رهبریش را "نا آشنا" می دیدند. نتیجتاً، با کمی تاخیر و تردید به امواج انقلاب ۵۷ پیوستند. حضور این کارگران در تظاهرات ها و درگیری ها، در بیشتر موارد به شکل فردی و یا در جمع های کوچک انجام گرفت؛ نه به شکل گسترده و تحت پرچم کارگران یک واحد تولیدی مشخص. البته این موضوع در چند مورد که برجسته ترینش، کارگران نفت بودند تفاوت داشت و به شکل اعتصاب سیاسی دستجمعی از ۲۹ مهر ۵۷ اتفاق افتاد. در مورد اعتصاب نفت، نکته اینجاست که سطح آگاهی در میان این کارگران نسبتاً بالا بود و از سابقه تشکل و مبارزه در سال های ۳۲ - ۱۳۲۰ نیز برخوردار بودند. عناصر چپ و کمونیست نیز با استفاده از جای پاهایی که از قبل داشتند و شرایط و امکاناتی که در سال ۵۷ فراهم آمد، سریعاً به فعالیت در میان کارگران و کارکنان صنعت نفت پرداختند. در واقع، اعتصاب نفتگران نتیجه و نشانه یک تصمیم گیری سیاسی از سوی بخشی از طبقه کارگر و فعالان آگاهش برای تسریع جریان انقلاب (و البته تقویت جریان عمومی) بود. شاید برای اینکه نظری قطعی در این مورد بدسیم، رجوع به اسناد آن دوران جنبش کمونیستی و کارگری و جمع بندی هایی که از اعتصاب نفت صورت گرفته، ضروری باشد اما احساس می کنیم که تصمیم به این اقدام مهم، به نوعی اعلام یک حرکت مستقل از سوی بخشی از طبقه کارگر بود؛ در عین حال که رهبری و تسلط جریان مذهبی را در عمل پذیرفته بود.

در اینجا باید به تبلیغات رویزیونیستی فعالین حزب توده در جنبش کارگری در آن دوره نیز اشاره کنیم که بر مبنای سیاست های کلی خود و اردوگاه سرمایه داری شرق، کارگران را به زیر چتر رهبری خمینی می راندند. آنها با شعار مبارزه با "چپ روی" و "تند روی" و با تبلیغ ضرورت اتحاد با "اسلام مترقی و انقلابی"، سعی داشتند راه هرگونه حرکت خلاف جریان از سوی طبقه کارگر و برافراشته شدن پرچم مستقل ایدئولوژیک و سیاسی کمونیست ها را در دل بحران انقلابی ۵۷ ببندند. این چنین بود که برای نمونه، در روزهای اول بهمن ۵۷ توده ای ها با استفاده از نفوذشان تظاهراتی با شرکت کارگران کارخانه سیمان ری از وزارت کار به سوی دانشگاه تهران به راه انداختند که برای اولین بار سرود معروف "کارگر، برزگر، رنجبر، ای کارگر، ما با هم متحد می شویم..." در آن خوانده شد و ترجیع بندش "درود بر خمینی"

بود. بعدها نیروهای چپ و انقلابی، این ترجیح بند را به "درود بر کارگر" تغییر دادند. در مقابل موج سنگین ضد کمونیستی که مذهبیون مسلط بر جنبش مردم به راه انداخته بودند، و در مقابل سیاست بورژوایی حزب توده و گرایش به دنباله روی در بین بسیاری از روشنفکران است که ارزش اعلام موضع آن کارگر سرد و گرم روزگار چشیده آذربایجانی و از فعالان اصلی "خانه کارگر" انقلابی، یعنی زنده یاد **بختیار**، معلوم می شود. او قبل از قیام در بحث با طرفداران خمینی در مقابل دانشگاه تهران فریاد می کشید: "آقا! من کافر هستم!"

مساله دیگری که در مقطع قبل از قیام بهمین اتفاق افتاد، بی ثباتی و تعطیلی تعدادی از واحدهای تولیدی و فرار کارفرماها به همراه سرمایه های نقدی شان به خارج بود. در چنان وضعیتی که کار و معیشت بسیاری از کارگران در شهرهای مختلف به خطر افتاده بود، مبارزه و اعتراض کارگری به صورت تحسن در واحدهای تولیدی و برگزاری میتینگ ها و مجمع عمومی ها انجام می گرفت. فعالان چپ، اعضا و هواداران گروه های کمونیستی و انقلابی که بسیاری از آنها دانشجوی بودند، در این جمع های کارگری شرکت می کردند و به بحث و تبادل نظر و ارائه پیشنهاد می پرداختند. در حال حاضر به کم و کیف آن بحث ها و پیشنهادها کاری نداریم، و فکر می کنیم آنچه مطرح می شد نمی توانست چیزی متفاوت و یا فراتر از درک عمومی آن زمان جنبش کمونیستی از چگونگی تکامل و تشکل جنبش کارگری باشد. اما یک نکته در همان تجربه آشکار شد: تمایل شدید به دنباله روی از حرکت خودبخودی کارگران و بروز جوانه های کارگریستی از سوی بخشی از کمونیست ها. در شرایطی که در خیابان ها با خون مردم، و در جلسات پشت پرده با زد و بند سران جریان مذهبی و مقامات ارتش و فرستادگان امپریالیستها، تکلیف قدرت سیاسی داشت معین می شد، بخشی از انقلابیون با گروهی از کارگران، بی خبر در این یا آن کارخانه تحسن کرده بودند. اینان نمی دانستند که تربیت سیاسی - ایدئولوژیک کارگران و متشکل کردن طبقه کارگر در چنان روزهایی می تواند و می باید در جریان نقشه ریزی و یورش برای تسخیر مراکز قدرت، و مبارزه برای تثبیت دستاوردهای این اقدام برای طبقه کارگر و زمینه سازی برای گام های آتی انقلاب، انجام بگیرد. بحث های فراوانی که بعد از قیام بین چپی ها بر سر "شورا یا سندیکا" راه افتاد (و تا به امروز هم به شکلی جریان دارد)، اگر تجربه ایجاد تشکل های متنوع کارگری برای کسب قدرت (و مشخصاً شوراهای کارگری در مفهوم گسترده انقلابی اش) را پشتوانه خود داشت، بدون تردید بعد از قیام، ثمربخش تر و سازنده تر از آنچه دیدیم پیش می رفت.

به هر حال، بحران انقلابی ۵۷ که باعث تضعیف و از هم گسیختگی دستگاه سرکوب و کنترل رژیم شاه شد، فرصت های جدیدی را برای انتشار ایده ها و افکار کمونیستی و آشنایی تعداد بسیار گسترده تری از کارگران را با دیدگاه ها و سیاست های چپ، نسبت به سال های اختناق، فراهم کرد. و این فرصتی است که همیشه به هنگام بروز بحران های عمیق و موثر سیاسی می تواند به وجود آید. بحث ها و مجادلات پر شوروی از سوی عناصر فعال کمونیست و انقلابی، و میان گرایش های مختلف سیاسی، در محل هایی که به مرکز تجمع توده های مردم تبدیل شده بود، جریان یافت. بدین ترتیب در فاصله ای کوتاه، کارگران تشنه آگاهی سیاسی با موضوعات و مواضع گوناگون و مسائل مورد مشاجره تئوریک آشنا شدند. بحث در صحن دانشگاه ها، در سالن های اجتماعات، در مقابل شرکت ها و واحدهای تولیدی، در گوشه خیابان ها و پارک ها، بسیاری از کارگران پیشرو را به خود جلب می کرد. هنگام پخش اعلامیه ها و نشریات گروه های سیاسی، همین کارگران بودند که از هم سبقت می جستند و نوشته های انقلابی را روی هوا از دست هم می ربودند. استفاده از فضای نسبتاً بازی که در ماه های منتهی به قیام بهمین و تا مدتها بعد از آن ایجاد شد، بر میزان نفوذ جنبش کمونیستی در بدنه طبقه کارگر و سایر قشرهای جامعه، از زنان گرفته تا دانش آموزان و دانشجویان، معلمان و پرستاران، تاثیر زیادی گذاشت. نقشی که گروه های چپ و کمونیستی توانستند بعد از برقراری جمهوری اسلامی در مبارزات کارگری و متشکل کردن کارگران در سطوح گوناگون بازی کنند را نمی توان از این زمینه چینی جدا کرد. بدون انتشار آگاهی طبقاتی - انقلابی - سیاسی در سطح وسیع، بدون شناساندن افکار نیروهایی که حرفی نو و متفاوت از جریان مذهبی داشتند، بدون شرکت فعال کمونیست ها در صف اول مبارزات سال ۵۷ و مشخصاً در قیام **مسلحانه بهمین ماه**، و بالاخره بدون سابقه فداکاری و قهرمانی و جان باختن نیروهای چپ در شکنجه گاه ها و میدان های اعدام رژیم شاه و یا در جریان درگیری های مسلحانه، نفوذ روزافزون جنبش کمونیستی در میان کارگران و ستمدیدگان امکان پذیر نبود. و این نفوذ به حدی بود که حاکمان تازه به قدرت رسیده اسلامی را به وحشت انداخت و آنها را از روز اول به طراحی و سازماندهی سرکوب و کشتار غیر رسمی و رسمی کمونیست ها و انقلابیون وادار کرد.

با نگاه به آنچه گفتیم به سوال هایی که اول طرح شد بر می گردیم. طبقه کارگر در انقلاب ۵۷ که اکثریت عظیم مردم را درگیر کرده بود شرکت جست؛ اما بی بهره از آگاهی و تشکل و ابزاری که برای رهبری کردن یک انقلاب لازم داشت. آنچه باعث این کمبود و ضعف شد، جوانی و نابلدی و ناروشنی ایدئولوژیک و سیاسی جنبش کمونیستی ایران بود. گرایش ها و جریان های رویزیونیستی و بورژوایی نیز به شکل آشکار و یا خزنده در حال تاثیر گذاری مخرب بر این جنبش بودند. کارگران عمدتاً به شکل پراکنده و فردی و به متابه جزیی از توده مردم، با اشتیاق اما با دورنمایی مبهم، در مبارزات سال ۵۷ شرکت کردند. شماری از آنها در جریان تظاهرات ها و در قیام بهمن جان باختند. کارگران انقلاب کردند، اما نتوانستند انقلاب را از آن خود سازند. کارگران همراه با بقیه مردم قیام کردند، اما نتوانستند دولت خود را بر پا دارند. تجربه طبقه کارگر ایران در انقلاب ۵۷ بار دیگر این حقیقت را نشان داد که بدون آگاهی طبقاتی - انقلابی، بدون حزب پیشاهنگ، بدون تئوری و نقشه و استراتژی انقلابی، بدون ابزار انقلابی کسب قدرت سیاسی، طبقه ما نمی تواند پیروز شود. این اساسی ترین درس انقلاب ۱۳۵۷ است.

فردا از آن طبقه کارگر است!

"جمعی از فعالین کارگری"

۱۷ بهمن ۱۳۵۷

Jafk.blogfa.com

Kargaran_fa@yahoo.com